

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Νοεμβρίου 1911

Φιλίτῃ Διευθύνει τῆς »Ποικίλης Στοᾶς»,

ἮΝ ἐπὶ νέων στερεωτάτων βάσεων ἐπανάληψιν τῆς ἀληθμονήτου «Ποικίλης Στοᾶς», πρὸ τινος μετ' ἰδιαζούσης εὐφροσύνης ἤκουσα καὶ μετὰ πάσης χαρᾶς συμμορφοῦμαι πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν σας, ὅπως γράψω ὀλίγας σελίδας διὰ τὸν πανηγυρικὸν τόμον τῆς Δεκαπενταετηρίδος τῆς. Χραιοτῶ νὰ τὸ κάμω, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὅποιαν κάθε Ἕλλην πρέπει νὰ τρέφῃ, πρὸς τὴν πολυτόμον ἡδὴ καὶ πολυτίμον ἐκδοσιν τῆς «Ποικίλης Στοᾶς», ἀλλὰ

καὶ διὰ τὰς ὠραίας ἀναμνήσεις, αἱ ὁποῖαι μὲ συνδέουσιν πρὸς αὐτήν. Ὅταν ἐφάνη ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Ποικίλης Στοᾶς», ἤμουν μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου. Κατέτρωγα κάθε ἔντυπον, τὸ ὅποῖον ἐπιπτεν εἰς τὰ χέρια μου καὶ ἀπὸ τότε — ὦ! τὴν τρισευτυχισμένην ἐποχὴν τῶν ὀνείρων! — ὀρθοσκαλίξα τὰ πρῶτά μου δοκίμια. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν ποῦ μοῦ ἔκαμιν ἡ ἐμφάνισίς τῆς. Δὲν ἤξευρα παρὰ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο καὶ βαρὺ Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον, καὶ ἡ «Ποικίλη Στοᾶ» ἔλασροτέρα, χαριεσττέρα, κομψοτέρα, καλλιτεχνικωτέρα, μοῦ ἐφάνετο κατὶ νέον εἰς τὸ εἶδος τῆς, ἀληθῆς νεωτερισμός. Ἀπὸ τότε εἶχα τὸ προτέρημα ἢ τὸ ἐλάττωμα, τὸ ὅποῖον εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς, δὲν μὲ ἀφῆκε ποτέ: Νὰ ρέπω πρὸς τοὺς νεωτερισμούς. Δι' αὐτὸ ἀμέσως ἢ συμπάθειά μου ἐστράφη πρὸς τὴν «Ποικίλην Στοᾶν» καὶ, ὅταν μετὰ δύο ἔτη ἤρχομην εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς φοιτητής, ἐφρόντισα νὰ γνωρίσω τὸν Διευθυντὴν τῆς, νὰ συστηθῶ εἰς αὐτὸν ὡς «λόγιος νέος» καὶ νὰ τῷ προσφέρω τὴν συνεργασίαν μου. Ἀληθινῶς νεωτεριστὴς καὶ ὁ Διευθυντὴς τὴν ἐδέχθη. Ποτὲ δὲν ὄλῃς κληρονόμωσιν ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτά μου διηγήματα, καθὼς καὶ μία ἀπὸ τὰς πρῶτας μου κριτικὰς μελέτας ἐδημοσιεύθησαν ἐκεῖνα τὰ χρόνια εἰς τὴν «Ποικίλην Στοᾶν». Εἰμπορῶ λοιπὸν νὰ εἶπω, ὅτι εἶμαι συνδεδεμένος μὲ αὐτὴν δι' ἀρρήκτων δεσφῶν συμπάθειας, ἀγάπης καὶ ἐγνωμοσύνης.

Διὰ τοῦτο θεωρῶ καθήκον μου νὰ συνεργάσω σήμερον μαζὺ σας τὴν Δεκαπενταετηρίδα τῆς καὶ νὰ σας συγχαρῶ ὀλοθύμως διὰ τὴν θαυμασίαν αὐτὴν Συλλογὴν, τὴν ὅποιαν ἡ φιλομουσία, ἡ φιλοπονία, ἡ φιλοκαλία καὶ ἡ φιλοπατρία τῆς Διευθύνσεως προσέφερον, μὲ τόσους ἀγῶνας, μὲ τόσας θυσίας, μὲ τόσα βάσανα, εἰς τὸ Ἔθνος.

Δὲν ἀγνοῶ, τί ἐστίχισε τὸ ἔργον αὐτὸ, τὸ ὅποῖον κοσμεῖ σήμερον, γιγαντιαῖον καὶ περιέλεπτον, κάθε Νεοελληνικὴν βιβλιοθήκην. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι εἰς αὐτὸ ἀφιέρωσε τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς νεότητος αὐτοῦ, τὴν ζωὴν

του ολοκληρον ὁ αγαπητός καὶ εἰς ἕλα ἀκάματος καινοτόμος καὶ δημιουργικώτατος Ἰωάννης Ἀρσένης. Κάλλιστα ἀκόμη γινώσκω καὶ οὐχὶ ἀπαξ διέκοινα, πόσον ἀνεκόπτον τοῦ τότε ἰσχυροῦ ἡγέτου τῆς τὰς μεταρρυθμιστικῆς τάσεως καὶ τοῦς θαρραλέους λογισμοῦς αἱ παρομαρτοῦσαι εἰς πᾶσαν σοβαρὰν δρᾶσιν δυσχέρεια καὶ ἀντιδράσεις. Καὶ δι' ἕλα αὐτὰ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ μεγαλητέρα του λύπη ὑπῆρξεν, ὅτι δυσμενεῖς περιστάσεις, ἀμειλίχτως ἀνυπέροβητα ἐμπόδια καὶ ἀδόκητα ἀτυχήματα, τὸν ἠγάγκασαν κάποτε ν' ἀνακόψῃ τὸν ἀλματικὸν δρόμον ὠραίας καὶ χρησιμωτάτης ἐργασίας. Ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ. Ἐνωσθὲν διὰ τοῦτο ἔλην τὴν χαρὰν του, διότι δίδεται καὶ πάλιν ἡ εὐκαιρία νὰ συνεχισθῇ ἡ «Ποικίλη Στρά» καὶ τὴν συμμερίζομαι ὡς φίλος καὶ ὡς παλαιὸς συνεργάτης αὐτῆς. Ἦώρα δὲ μάλιστα, ὅτε ἡ «Ποικίλη Στρά» ἀναγεννωμένη, ἀσφαλίζει διὰ τῆς εὐοίωνου ἀναλήψεως αὐτῆς ὑπὸ εὐεπίδοτος, καλαισθητοῦ καὶ αἰσθηματικωτάτου νέου ἐπιστήμονος, τοῦ κ. Μιχαήλ Ραφαήλοβιτς, τὴν ἀπρόσκοπτον συνέχισιν τῆς, καὶ ἐνταῦθ' κηρύσσει τὴν ὕλικὴν αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν, ἐν τῇ ψυχῇ μου ἐπαυξάνει ἡ διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἐπιθυμία μου καὶ ἐν τῇ σκέψει μου προασφαλιζονται οἱ προσεχεῖς νέοι αὐτῆς φιλολογικαὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ θρίαμβοι, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

Εὐχομαι ὀλοψύχως, ἡ πνευματικὴ αὐτῆ ζωὴ τῆς «Δεκαπενταετηρίδος» νὰ ἴηαι ὁ σταθμὸς τῆς ἀναζωογονήσεως, τῆς ἀνακαινίσεως, ἀπὸ τὸν ὅποιον θὰ ἐκκινήσῃτε ἤδη μὲ νέας δυνάμεις, μὲ νέον ἔρωτα, διὰ νὰ φθάσῃτε αἰσίως εἰς τὴν Εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς προσφιλοῦς μας «Ποικίλης Στράς».

Μετὰ φιλικωτάτων προσορήσεων,
ὅλος ὑμέτερος

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ὁ ἔτος τοῦτο ἡ Ἑλλάς ἔχασεν ἓνα τῶν μεγαλητέρων ποιητῶν τῆς. Εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸν παρελθόντα Αὐγούστου, γέρον ὑπεροδοηκοντούτης, ἀπέθανεν ὁ Γεράσιμος Μαρκοῦρας. Εἰς τὸ ἀπρόοπτον ἄγγελμα, ἤκουσα τότε πολλοὺς νὰ λέγουν μελύτην καὶ ἐκπλήξιν: «Μπὶ! ἐξοῦσε λοιπὸν ὁ Μαρκοῦρας;» Οἱ νεώτεροι δὲν εἶχαν ἄδικον νὰ τὸ ἀγνοοῦν. Ὁ Μαρκοῦρας ἦτο πρὸ πολλοῦ λησιμονημένος. Μονάζων εἰς τὴν προφιλή του Κέρκυραν, μὲ τὴν ἐκλεκτὴν συντροφίαν ὀλίγων μόνον συγγενῶν καὶ φίλων, εἰς τὸ πολὺ κοινὸν δὲν ἐδίδεν, ὅπως ἄλλοτε, σημεῖα ζωῆς. Εἶχε παύσῃ τελευταίως νὰ ἐκδίδῃ βιβλία, νὰ δημοσιεύῃ ποιήματα εἰς περιοδικά, νὰ κούεται μεταξὺ τῶν ζωντανῶν καὶ οἱ νεώτεροι τὸν εἶχαν διὰ πεθαμένον. Ὡς ἄνθρωπον ὅμως, ὄχι ποτὲ ὡς ποιητὴν. Διότι ὁ ποιητὴς Μαρκοῦρας ἔζη. ζῆ καὶ θά ζῆ αἰώνως. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς σχετιζομένους ὁπωςδήποτε μὲ τὸν νεοελληνικὸν Παρνασσὸν δὲν ἀγνοεῖ τὸ ἐνδοξον ὄνομά του καὶ τὸ θαυμάσιον ποιητικὸν του ἔργον.

Ἡ βιογραφία του εἶναι συντομωτάτη. Κερκυραῖος, ἀπὸ μεγάλῃν καὶ πλούσιαν οἰκογένειαν, ἔζησε πάντοτε ὡς ἰδιώτης. Γεννηθεὶς εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ὅπου ὁ πατήρ του ἦτο τότε ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Ἀγγλικῆς Προστασίας,

εστάλη διὰ τὴν σπουδᾶσιν τὰ νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψε, διὰ τὴν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Κέρκυραν ὀριστικῶς. Νεώτατος ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σολωμόν, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστὸν εἰς τὴν Κέρκυραν ἔζησε τὰ τελευταῖα τοῦ χρόνιου. Ὁ μεγάλος Ζακύνθιος ποιητὴς ἐγένετο οὕτως ὁ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Κερκυραίου. Ὁ Γεράσιμος Μαρκοῦ ἀνέκει εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Σολωμοῦ, ὅπως ἄλλως τε ὅλη ἐκεῖνη ἢ λαμπρὰ πλειὰς τῶν Ἑπτανησίων λογίων, ἢ ὁποῖα ἠκολούθησε καὶ ἐφήρμοσε τὰς περὶ τέχνης καὶ γλώσσης ιδέας του.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐβασίλευον οἱ Σουτσοὶ καὶ ὁ Ραγκαβῆς, αἱ ιδέαι τοῦ Σολωμοῦ δὲν εἶχαν μεγάλην πέρασιν. Ἐτὴν ἀθάνατα ποιήματα, τὰ γραμμéνα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἐθεωροῦντο ὡς «ιδέαι πλούσιαι, πτωχὰ ἐνδεδυμένα» καὶ συνεπῶς μὴ προωρισμένα διὰ τὴν «αἰώνιον ζωὴν». Ὁ Μαρκοῦς ἔγραψε τότε τὸν «Ὀρζον» του (1867) καὶ τὸ «Παράπονον τῆς Πεθαμένης», ἐξετιμῆτο ὑπὸ τῶν Ἑπτανησίων, ἐθαυμάζετο εἰς τὴν ἰδιαίτην του πατριδα, ἀλλ' εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος. Ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι λόγοι ἀμυδρῶς μόνον ἤξευραν καὶ ἐνθυμοῦντο ὅτι εἰς τὴν Κέρκυραν ἐζούσε κάποιος δόκιμος ποιητὴς, ὀνομαζόμενος Μαρκοῦς. Αὐτὰ ὡς τὸ 1890. Ἦτον ἡ ἐποχὴ τῆς νεοελληνικῆς Ἀναγεννήσεως. Μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ μὲ τὴν πλειάδα τῶν νέων Ἀθηναίων ποιητῶν, ἔπειτα μὲ τὸν *Ψυχῶν* καὶ μὲ τοὺς δημοτικιστὰς, αἱ ιδέαι τοῦ Σολωμοῦ ἤρχισαν ἀναγνωρίζονται καὶ τὴν ἐπιζωοῦν. Ποιήματα γραμμéνα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἐθεωροῦντο πλέον ὡς ἀπυργαῖοις πλουσιώτερον «ἐνδεδυμένα» ἀπὸ τὰ ψυχρά, τὰ σχολαστικὰ προϊόντα τῆς καθαραιότητος καὶ τῆς Σουτσειῶν ἀθηναϊκῆς Σχολῆς. Καὶ ἡ Σχολὴ τῆς Ἑπτανήσου ἤρχισε τὴν μελετᾶται συστηματικώτερα καὶ τὴν εὐρίσκει πολυαριθμῶς θιασώτας καὶ ὁπαδοὺς. Μοιραῖως λοιπὸν ἔπρεπε τὴν γνωστὴν καὶ τὴν λάμπρην καὶ ἡ μεγάλη ποιητικὴ μορφή τοῦ Μαρκοῦ, ἂν δὲν τὸ ἔχαμεν ὁ κ. Θεόδωρος Βελλιανίτης, θὰ τὸ ἔχαμεν τότε ἢ ὀλίγον ἀργότερον κάποιος ἄλλος. Ὅπωςδήποτε, εἰς τὸν κ. Βελλιανίτην ἔλαχεν ὁ εὐγενὴς κληρὸς νῆανσφῶν μὲ τὴν γνωστικὴν του μελέτην ἀπὸ τὴν προσφορὴν τῆς λήθη τὸν ποιητὴν τοῦ «Ὀρζον» καὶ τῶν ἄλλων μικρῶν ἐκεῖνων ἀριστοτεχνημάτων. Ἡ μελέτη ἔλαβε τὴν ἐντύπωσιν ἀποκαλύψεως, εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγένετο πολὺς λόγος διὰ τὸν νέον ποιητὴν, — ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἐν τούτοις ἀπὸ τὰ 1850. — καὶ ἰδοὺ, σημεῖον τῶν καιρῶν, ὁλόκληρον τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Κερκυραίου ἀνατυπωμένον εἰς τὴν Κέρκυραν, φθάνει μίαν ἡμέραν εἰς ὀγκώδη τόμον («*Ποιητικὰ Ἔργα*») καὶ διασπορίζεται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν λογίων καὶ εἰς τὰς προθήκας τῶν ἀθηναϊκῶν βιβλιοπωλείων.

Ὁ Μαρκοῦς γνωρίζεται καὶ ἀναγνωρίζεται. Τὰ Περιοδικὰ καὶ τὰ Ἡμερολόγια ζητοῦν ἐπιμόνος τὴν συνεργασίαν του. Στέλλει προθύμως εἰς ὅλα. Αἱ ἐφημερίδες ἀναδημοσιεύουν ποιήματά του, ἢ εἰκῶν του φαίνεται παντοῦ, εἶναι πλέον ὁ ποιητὴς τῆς μόδας. Παλαιοὶ δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν διὰ τὴν συνοφρωθοῦν διὰ τὴν ὄψιμον δόξαν του, οἱ νέοι πάλιν τὸν λατρεύουν, ὀρρίζονται εἰς τὸνομά του. Καὶ μετὰ τινὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ μεταβαίνοντες τυχὸν εἰς τὴν Κέρκυραν λόγοι, ἔζοιραν καθήκον των τὴν ἐπισκεφθοῦν καὶ τὴν τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι, ὁ Μαρκοῦς ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας χάριν ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, τῆς ὁποίας ἐποφελεῖται διὰ τὴν ἰδίαν τοῦ θαναστᾶς του καὶ τὴν δόξαν του ἐκ τοῦ πληθῶν. Τότε εἶχε τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τὴν ἰδίαν τὸν γνω-

ρίσω κ' ἐγώ. Τὸν ἔβλεπα εἰς τοῦ Δροσίνῃ, εἰς τοῦ Παλαμᾶ, εἰς τοῦ Σουρή. Ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος γέρον με τὴν λευκὴν γενειάδα, ὁ ὄρατος καὶ γλυκὺς, ὁ ἀφελῆς καὶ εὐπροσήγορος, ἐγένετο δεκτὸς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς μας κύκλους μετὰς ἐνδείξεις τοῦ βαθυτέρου σεβασμοῦ. Ἀλλὰ γρήγορα ἐνέπνευσε μίαν ἀγάπην

καθαυτὸ νύκτιν. Φεύγον, ἄφινε θαυμαστάς, οἱ ὅποιοι τὸν ἀγαποῦσαν πλέον ὡς πατέρα. Καὶ με πόσῃ χαρᾷ τὸν ἐπανεῖδομεν ἀργότερα, ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς προσφιλεῖς του πλέον Ἀθήνας καὶ ἔμεινε μαζί μας ὀλίγας ἡμέρας ἕως νὰ τυπωθῇ καὶ ἡ νέα του ποιητικὴ συλλογὴ, Ἀθηναϊκὴ πλέον αὐτή, τὰ περιώνυμα ἐκεῖνα «Μικρὰ Ταξίδια»! (1898).

Εἶχα ὑπάγῃ, ἐνθυμοῦμαι, γὰ τὸν ἐπισκεφθῶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν του, ὅταν μοῦ ἔζαμε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ χαρίσῃ ἕν ἀντίτυπον. Τοῦ ἐξέφρασα πρῶτα-πρῶτα τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὸν ὄρατον τίτλον τῆς Συλλογῆς, καὶ τότε με ζήτησαν μελαγχολίαν, ζητών με πατριωδῶς εἰς τὸν ὄμον, ὁ ποιητὴς μοῦ εἶπε :

— Ἄς κάμουμε τώρα τὰ Μικρὰ Ταξίδια, ὡς πον νὰ κάμουμε καὶ τὸ Μεγάλου...

Εἶχε τὴν ιδέαν, ὅτι θάποθάνη γρήγορα. Καὶ ὁμως ἐξήσεν εἰς τὴν Κέρκυραν ἄλλα δεκατέσσαρα χρόνια ἀπὸ τότε. Τὸ δὲ θαυμάσιον εἶναι, ὅτι ὑπέργηρος πλέον, διετήρει ἀκμαίας τὰς νοητικὰς του δυνάμεις καὶ ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ καί, ἕως πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, νὰ δημοσιεῖ ἔδω καὶ ἐκεῖ ποιήματα, τῶν ὁποίων ἂν ἡ ἔμπνευσις δὲν εἶχε πλέον ὅλην τὴν θερμὴν τῆς νεότητος, ἢ μορφὴ ὁμως ἦτο τελειότερα ὄλονέν καὶ καλλιτεχνικωτέρα ! Ὁ Μαροκοῦ δὲν εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ· ἐξείλισσето καὶ προόδευε μέχρι τῶν τελευταίων του ἡμερῶν,—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μόνον εἰς μερικοὺς μεγάλους Γέροντας παρατηρεῖται, εἰς τὸν Γκαίτε, εἰς τὸν Ἰψεν, εἰς τὸν Τολστόϊ, εἰς τὸν Βίκτωρα Οὐγγώ. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἀκμαία αὐτὰ γηρατεῖα τοῦ Μαροκοῦ εἶναι κάτι μοναδικόν.

Ὅταν ἠγγέλθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ θάνατός του καὶ ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ εὐκαιρίᾳ ὁ φιλολογικὸς τύπος ἠσχολήθη ἀκόμη μίαν φορὰν μὲ τὸν ποιητὴν τοῦ «*Ορχου*», τὸ περιοδικὸν «*Παναθῆναια*» ἐζήτησε τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην μου. Θὰ συμπληρώσω τὸ μικρὸν τοῦτο σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον ἀποκλειστικῶς γράφω διὰ τὴν «*Ποικίλην Στοάν*», μὲ τὸν σύντομον ἐκείνον χαρακτηρισμόν, τὸν ὁποῖον ἔγραψα τότε εἰς τὰ «*Παναθήναια*».

«Ἐως πρὸ εἴκοσι χρόνων, ὁ Μαροκοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος. Μία μελέτη τοῦ κ. Βελλιανίτη τὸν ἐγνώρισεν εἰς τοὺς νέους καὶ ἔκαμε τοὺς παλαιούς νὰ τὸν ἐνθυμηθοῦν. Ἀμέσως σχεδὸν ἠκολούθησεν ἡ ἀναδημοσίευσις τοῦ «*Ορχου*» μαζὺ μὲ ἄλλα ποιήματα («*Ποιητικὰ Ἔργα*»). Νεώτατος τότε καὶ ἐγὼ, ἔγραψα μίαν ἐνθουσιώδη κριτικὴν. Τὴν ξαναδιαβάσω σήμερα, γελῶ προθύμως μὲ ὅλας τῆς ἐκεῖνας τὰς παιδαριωδίας, ἀλλὰ βλέπω συγγρόνος ὅτι, εἰς τὴν οὐσίαν, πολὺ ὀλίγα πράγματα θὰ ἤλλαζα. Ὁ Μαροκοῦ μένει ἀκόμη εἰς τὴν συνειδησίην μου ὅπως τὸν ἤξευρα : Ὁ λεπτός, ὁ ἄβρός, ὁ περίτεχνος, ὁ καλλιτέχνης ποιητής, ὁ ἀριστοκράτης τῆς φόρμας, ὁ ζωγράφος τοῦ στίχου. Κανεὶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νάρνηθῆ, ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀπ' ἐνθέας μαθητὰς τοῦ Σολωμοῦ ὑπῆρξεν ὁ καλλιτέρας. Ἴσως καθαυτὸ μέγας ποιητὴς νὰ μὴν ἦναι παρὰ σχετικῶς μὲ τὴν ἐποχὴν του. Δὲν ὑφώνεται πολὺ, δὲν φθάνει τὰ ὅρια τῆς μεγαλοφυΐας, εἶναι καθ' ὑπερβολὴν μετρημένος καὶ κάπου-κάπου μάλιστα ἐκπίπτει εἰς πεζὴν μισρολογίαν. Εἰς τὸ ἔργον του ὁμως ἀρθνοῦν ἀριστουργηματικάκια ὡς τὸ «*Παράπονον τῆς Πεθαμένης*», μού φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὰ τὰ μικρὰ, καθὼς καὶ μερικὰ κομμάτια τοῦ «*Ορχου*», εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ τῷ χαρίσουν τὴν ἀθανάτιαν».

Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ τελειώσω καλλιτέρα, παρὰ μὲ τὴν γνώμην τοῦ μεγαλητέρου τῶν ζώντων ποιητῶν, τοῦ κ. Κωστή Παλαμῆ. Εἶναι παλαιά, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τὴν ἐπεκύρωσε καὶ ἐσχάτως.

«*Παρατηρήθη*—λέγει— ὅτι εἰς τὰ ἔργα ἐξόχων ποιητῶν, ἡ λέξις ἢ κάλιον χαρακτηρισίῳσα τὴν τέχνην τῶν ἀπαντάται συχνότερον πάσης ἄλλης. Εἰς τοὺς στίχους τοῦ Μαροκοῦ μίαν λέξιν συναντᾶτε πολὺ συχνά : Εἶναι ἡ λέξις ὥρατος, ὥρατα, ὥρατο. Καὶ πιστεύω εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς παρατηρήσεως. Ὁ γράφας τὰ «*Ποιητικὰ Ἔργα*», τελειότερα τῶν ἄλλων

ὥρατο νὰ δόξη εὐτύχησε στὰ ὄνειράτα τον ὄψμα.

Καὶ εἰς τὸ εὐτύχημα τοῦτο ἔγκριται ἡ ὑπερτάτη ἀμοιβὴ ποιητοῦ καὶ καλλιτέχου ὡς ὁ Μαροκοῦς.»

(*Νοέμβριος 1911*)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

